

Stjórnarráð Íslands
Heilbrigðisráðuneytið

13/2019

Kirjallinen kysymys terveydenhuoltosektorin vaihtoehtoisten hoitojen organisoimisesta Pohjoismaissa

Kysyjä viittaa siihen, että Tanskassa on potilasturvallisuusviraston hyväksymä rekisteri (RAB), johon rekisteröidään ne vaihtoehtoterapeutit, jotka vastaavat määrättyihin ammatillisiin ja koulutuksellisiin vaatimuksiin. Rekisterin avulla parannetaan potilasturvallisuutta siten, että potilaat saavat riippumattomasta lähteestä tietoa pätevistä vaihtoehtoterapeuteista, ja olisi rajat ylittävä toimenpide perustaa muihinkin Pohjoismaihin vastaava järjestelmä.

Tämän perusteella esitetään seuraava kysymys:

Miten terveydenhuoltosektorin vaihtoehtoisten hoitojen osa-alue on organisoitu Pohjoismaissa ja tähän liittyen, miten vaihtoehtoterapeuttien lupajärjestelmät ja sertifiointit on järjestetty suhteessa heidän ammatilliseen taustaansa ja koulutukseensa?

Suomen vastaus:

Suomessa ei ole erityislainsäädäntöä, joka koskee lääketieteen ulkopuolelle jääviä niin kutsuttuja vaihtoehtoisia hoitoja.

Terveydenhuollon ammattihenkilöstöä koskevan lain 15 §:ssä todetaan, että ”Terveydenhuollon ammattihenkilön ammattitoiminnan päämääränä on terveyden ylläpitäminen ja edistäminen, sairauksien ehkäiseminen sekä sairaiden parantaminen ja heidän kärsimystensä lievittäminen. Terveydenhuollon ammattihenkilön on ammattitoiminnassaan sovellettava **yleisesti hyväksyttyjä ja kokemusperäisiä perusteltuja menettelytapoja koulutuksensa mukaisesti**, jota hänen on pyrittävä jatkuvasti täydentämään. Ammattitoiminnassaan terveydenhuollon ammattihenkilön tulee tasapuolisesti ottaa huomioon ammattitoiminnasta potilaalle koituva hyöty ja sen mahdolliset haitat.

Terveydenhuollon ammattihenkilöllä on velvollisuus ottaa huomioon, mitä potilaan oikeuksista säädetään.”

Terveydenhuoltolain 8 §:ssä todetaan, että ”Terveydenhuollon toiminnan **on perustuttava näyttöön ja hyviin hoito- ja toimintakäytäntöihin**. Terveydenhuollon toiminnan on oltava laadukasta, turvallista ja asianmukaisesti toteutettua.” ja 24 §:n mukaan ”Sairaanhoito on toteutettava potilaan lääketieteellisen tai hammaslääketieteellisen tarpeen ja käytettävissä olevien yhtenäisten hoidon perusteiden mukaisesti. Hoito on toteutettava tarkoituksenmukaisella tavalla ja yhteistyöllä.”

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) ohjaa ja valvoo valtakunnan tasolla terveydenhuollon alalla toimivia ammattihenkilöitä heitä koskevan lain ja asetuksen mukaisesti. Valviran toimivaltaan ei kuulu kyseisten ammattihenkilöiden toiminta muissa tehtävissä, esimerkiksi heidän toteuttaessaan tai tarjotessaan niin kutsuttuja vaihtoehtohoitoja. Vaihtoehtohoitoja tarjoava henkilö ei toimi siinä tilanteessa terveydenhuollon ammattihenkilönä, vaikka hänellä onkin sen alan koulutus. Terveydenhuollon ammattihenkilön ei tule niissä tilanteissa käyttää terveydenhuollon ammattinimikettä, koska ammattihenkilön ei tule toteuttaa tai tarjota vaihtoehtohoitoja osana terveydenhuoltoalan ammattitutkintoaan.

Vaihtoehtohoitoja toteuttavan ammattihenkilön tulee kyseisiä palveluja tarjotessaan varmistaa, että asiakkaat ovat tietoisia siitä, että annettavat hoidot eivät kuulu lääketieteellisen hoidon piiriin.

Vaihtoehtohoitojen yhteydessä ilmenevissä ongelmissa voi ottaa yhteyttä Kilpailu- ja kuluttajavirastoon. Vaihtoehtohoitoja koskee kuluttajansuojalainsäädännön lisäksi muun muassa vahingonkorvauslainsäädäntö ja rikoslaki. Ravintolisät kuuluvat elintarvikelain piiriin, ja niitä valvoo Suomessa Elintarviketurvallisuusvirasto Evira.

Islannin vastaus:

Vaihtoehtohoitajat (*græðari*) eivät Islannissa kuulu laillistettuun terveydenhuollon henkilöstöön. Vaihtoehtohoitoja koskevan lain numero on 34/2005. Siitä käy muun muassa ilmi, että vaihtoehtohoitojärjestöille tullaan perustamaan vapaaehtoinen rekisteröintijärjestelmä. Terveysministerin tulee hyväksyä ammatillisten vaihtoehtohoitojärjestöjen vapaaehtoista rekisteröintiä koskevat hakemukset. Vaihtoehtohoitajien rekisteriä ylläpitää yhdistys Bandalagi íslenskra græðara (islantilaisten vaihtoehtohoitajien yhdistys). Tiedon rekisteröidyistä järjestöistä ja toimijoista, joille on myönnetty vaihtoehtohoitajien yhdistyksen sertifikaatti, tulee olla yleisesti saatavilla. Siitä tulee käydä ilmi, mitkä järjestöt ovat ministerin hyväksymiä, keitä rekisteröidyt jäsenet ovat ja mikä vaihtoehtohoito on kyseessä.

Vapaaehtoista rekisteröintijärjestelmää koskevan asetuksen 877/2006 mukaiset ammatilliset koulutusvaatimukset täyttävien vaihtoehtohoitajien tulee sijoittaa sertifikaattinsa siten, että se on vaihtoehtohoitoon hakeutuvien nähtävissä. Potilasturvallisuutta lisää se, että rekisteröidyistä pätevistä vaihtoehtohoitajista on saatavilla tietoa.

Vaihtoehtohoitajien yhdistys voi poistaa vaihtoehtohoitajan rekisteristä, ellei hän enää täytä asetuksessa 877/2006 määrättyjä vaihtoehtohoitajien vapaaehtoisen rekisterin vaatimuksia. Poistamispäätöksestä voi valittaa ministerille.

Rekisteröidyillä vaihtoehtohoitajilla tulee ammattivastuuvakuutusta koskevan asetuksen 876/2006 mukaisesti olla voimassaoleva potilasvakuutus vakuutusyhtiössä.

Rekisteröidyt vaihtoehtohoitajat ovat vastuussa palveluistaan vahingonkorvausoikeuden yleisten säännösten mukaisesti.

Ruotsin vastaus:

Ruotsissa ei ole vastaavaa rekisteröintiä. Asiaa on kuitenkin tutkittu useita kertoja, viimeisin selvitys on SOU 2019:15. Missään selvityksessä ei ole päädytty siihen johtopäätökseen, että rekisteröinti tulisi ottaa käyttöön Ruotsissa. Liitteenä on viimeisintä selvitystä koskeva mietintö, jota käsitellään tällä hetkellä valtioneuvoston kansliassa (*Regeringskansliet*).
https://www.regeringen.se/4961ee/contentassets/75e0d769c4be49f8b2accc1a4cb5451e/komplementar-och-alternativ-medicin-och-vard---sakerhet-kunskap-dialog-sou-2019_15.pdf

Selvityksessä SOU 2019:15 annetaan sen sijaan useita ehdotuksia, joiden tarkoitus on parantaa yleisön oikeutta saada riippumatonta tietoa täydentävästä ja vaihtoehtoisesta hoidosta (ks. esim. s. 21 *Informationssystem*). Selvityksessä on myös pohjoismainen katsaus, joka voi herättää kiinnostusta.

Färssaarten vastaus:

Färssaaret kannattaa esitettyä ehdotusta. Färssaaret haluaa kuitenkin kiinnittää huomion meneillään olevaan työhön, joka koskee Pohjoismaiden terveydenhuollon tutkimusprojektien eettistä hyväksymistä, ja siinä erityisesti Norjan puheenjohtajakauden etiikkahankkeeseen liittyvään kuuteen toimenpiteeseen.

Grönlannin vastaus:

Terveysministeriö kiittää mahdollisuudesta antaa oman vastauksensa kirjalliseen kysymykseen E 13/2019 koskien terveydenhuoltoalan vaihtoehtohoitoja.

Grönlannissa terveydenhuoltoalan vaihtoehtohoitojen osa-aluetta ei ole organisoitu. Vaihtoehtoista hoitoa tarjoaville ei ole minkäänlaista rekisteröintiä, laillistamisjärjestelmää tai sertifiointia.

Mitä tulee vaihtoehtohoitopalvelujen laajuuteen, terveysministeriö arvioi, että vaihtoehtohoitojen tarjonta on Grönlannissa hyvin vähäistä.

Norjan vastaus:

Viittaan 12. syyskuuta 2019 päivättyyn Pohjoismaiden neuvoston edustajan Liselott Blixtin kirjalliseen kysymykseen Pohjoismaiden hallituksille siitä, miten vaihtoehtoisten hoitojen osa-alue on organisoitu Pohjoismaissa.

Norjan julkiset terveydenhuoltopalvelut perustuvat pääasiassa hoitomuotoihin ja henkilöstöön, joilla on ”koululääketieteellinen” yhteys. Koululääketiede perustuu länsimaiseen luonnontieteeseen, jossa vaatimusta hoidon dokumentoidusta vaikutuksesta pidetään erittäin keskeisenä. Sille terveysviranomaiset antavat hyväksyntänsä ja siihen perustuvat terveydenhuoltopalvelumme. Tavallisesta koululääketieteestä säädetään yksityiskohtaisesti lainsäädännössä, ja meillä on elimiä, jotka valvovat terveydenhuoltopalvelujen toteuttamista. Terveydenhuoltoalan henkilöstöä koskevan lain 48 §:ssä on tyhjentävä katsaus niistä henkilöstöryhmistä, jotka Norjassa voidaan laillistaa.

Vaihtoehtohoidot perustuvat toisenlaiseen teoreettiseen viitekehykseen ja eroavat koululääketieteestä muun muassa tautiopin, sairauksien syiden selitysten ja eri sairauksien hoitoperiaatteiden osalta. Vaihtoehtohoitoja koskevia määräyksiä on sairauksien vaihtoehtoista hoitoa koskevassa laissa. Laki kattaa muun muassa potilasturvallisuuden ja kuluttajansuojan. Kyseisen lain 3 §:n kolmannessa momentissa vaihtoehtoinen hoito määritellään *terveyteen liittyväksi hoidoksi, jota annetaan terveydenhuoltopalvelujen ulkopuolella ja jota ei anna terveydenhuollon laillistettu henkilöstö. Terveydenhuoltopalvelujen tai terveydenhuollon laillistetun henkilöstön antaman hoidon piiriin kuuluu kuitenkin käsite vaihtoehtohoito silloin, kun käytetään menetelmiä, joita oleellisesti käytetään terveydenhuoltopalvelujen ulkopuolella.*

Norjassa vaihtoehtohoitojen tarjoamiselle ei ole olemassa virallista hyväksyntää. Periaatteellisenä lähtökohtana on ollut se, ettei tule ottaa käyttöön järjestelmiä, jotka suoraan tai epäsuorasti voitaisiin tulkita niin, että julkinen sektori on konkreettisten vaihtoehtoisten hoitomuotojen takana. Syy tähän on monisyinen. Vaihtoehtohoitojen kenttä koostuu monista erilaisista hoitomuodoista, ja vaihtelu hoitofilosofian, tautiopin ja ammatillisen taustan välillä on suuri. Lisäksi hoitojen vaikutuksen dokumentointi puuttuu kokonaan tai osittain. Eri hoitomuodoille on olemassa vain vähän yleisesti hyväksyttyjä suuntaviivoja ja standardeja.

Vapaaehtoinen rekisteröintijärjestelmä on perustettu sairauksien vaihtoehtoista hoitoa koskevan lain 3 §:n perusteella. Järjestelmää koskevat määräykset löytyvät vaihtoehtohoitajien vapaaehtoista rekisteröintijärjestelmää koskevasta asetuksesta. Siinä asetetaan rekisterijärjestelmän pääsyaatimukset sekä vaihtoehtohoitojärjestölle että yksittäiselle vaihtoehtohoitajalle. Mikäli vaihtoehtohoidon harjoittaja haluaa rekisteröityä, hänen on todistettava olevansa hyväksytyn vaihtoehtohoitojärjestön jäsen.

On myös määräyksiä, jotka koskevat vaihtoehtohoitojen harjoittajien esittelyä ja markkinointia. Ne löytyvät sairauksien vaihtoehtoista hoitoa koskevan lain 8 §:stä, sekä sairauksien vaihtoehtohoitojen markkinoita koskevasta asetuksesta. Valvontaa toteutetaan näillä osa-alueilla.

Täydentävän ja vaihtoehtoisen hoidon tutkimuskeskuksen (Nafkam) tulee terveysministeriöltä saamansa toimeksiannon mukaan välittää suurelle yleisölle todennettua tietoa vaihtoehtoisesta hoidosta. Nafkam toimii myös kansainvälisesti toisena kahdesta eurooppalaisesta perinteisen

lääketieteen yhteistyökeskuksesta Maailman terveysjärjestössä. Valtion budjetista myönnetään varoja rekisteröintijärjestelmään ja Nafkamille. Tarkoituksena on kehittää ja välittää osaamista vaihtoehtohoidoista, lisätä vaihtoehtohoitojen harjoittajien eettistä tietoisuutta ja parantaa käyttäjien turvallisuutta ja tietämystä.

Tanskan vastaus:

Tanskassa kaikilla on oikeus tarjota vaihtoehtohoitoja.

Vaihtoehtohoitajana pidetään henkilöä, joka harjoittaa terveydenhuoltoon liittyvää toimintaa julkisin varoin rahoitetun terveydenhuollon ulkopuolella eikä ole laillistettu harjoittamaan kyseistä toimintaa. Ellei vaihtoehtohoitaja ole terveydenhuollon laillistettu ammattihenkilö, hän ei kuulu myöskään potilasturvallisuusviraston valvonnan piiriin, sillä se koskee vain terveydenhuollon henkilöstön antamaa terveydenhuoltoa.

Vaihtoehtohoitajat voivat käyttää nimitystä ”rekisteröity vaihtoehtohoitaja” (RAB). Rekisteröintijärjestelmä on vapaaehtoinen ja toimialan hallinnoima. Toimialajärjestöt rekisteröivät siihen yksittäiset vaihtoehtohoitajat. Järjestö asettaa jäsenilleen muun muassa ammatillisia ja koulutuksellisia vaatimuksia.

Toimialajärjestöillä tulee olla potilasturvallisuusviraston hyväksyntä tarkasti määriteltyjen kriteerien mukaisesti.